

ISSN 2729-9767

BULLETIN IVPR

MARCH 2022
VOL 3 ISSUE 3

KATALIN NOVÁK
MAĎARSKÝ MODEL
RODINNEJ POLITIKY

INŠTITÚT PRE VÝSKUM PRÁCE A RODINY
2022

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

Maďarský model rodinnej politiky

Katalin Novák

Katalin Éva Veresné Novák (1977) bola ministerkou maďarskej vlády pre rodinné záležitosti. V marci 2022 bola maďarským parlamentom zvolená prezidentkou Maďarska.

Snáď nie je prehnané povedať, že dnes už hovoríme o špecifickom a unikátnom modeli maďarskej rodinnej politiky, nielen u nás v Maďarsku, pretože prvky a výsledky vládnej politiky zameranej na rodinu sa skúmajú a oceňujú v mnohých častiach sveta.

Za posledných desať až jedenásť rokov maďarská vláda skutočne realizovala mnoho iniciatív v oblasti rodinnej politiky. Pre pochopenie týchto krokov je dôležité pozrieť sa na hybné sily, ktoré stoja za rozvojom a štruktúrou vládnej politiky zameranej na rodinu.

Pravicová národná vláda vedená koalíciou Fidesz-KDNP dosiahla vo voľbách v roku 2010 dvojtretinového víťazstva. V tomto období sa Maďarsko ocitlo na pokraji hospodárskeho bankrotu s nezamestnanosťou vyššou než 11 percent v dôsledkoch finančnej krízy rokov 2008-2009, chybného krízového riadenia a úsporných opatrení. K tomu všetkému sa navyše pridala aj stále sa zhoršujúca demografická kríza; ochota mať deti bola najnižšia, rozvodovosť rástla a počet sobášov klesal. Počet obyvateľov Maďarska od roku 1981 stále klesá, aj keď Maďari patria v Európe k národom najviac orientovaným na rodinu a podľa väčšiny prieskumov mladí ľudia chcú mať v priemere najmenej dve deti.

Za týchto okolností sme mali pred sebou dvojitú úlohu. Postaviť ekonomiku na nohy a naštartovať rast, vytvoriť pracovné miesta, obnoviť hrdosť na prácu a vrátiť rodinám vieru, že v Maďarsku sa vyplatí mať deti a založiť si rodinu. Bolo treba si uvedomiť, že bez riešenia demografických problémov a bez silných rodín a komunít nemôžeme vybudovať úspešný národ v desaťročnej perspektíve. Základy pre posilnenie rodín a účinnú rodinnú politiku však môžu byť položené prostredníctvom posilnenia ekonomiky a úspešnej hospodárskej politiky.

Vládna politika, ktorá stavia rodinu do stredobodu pozornosti, sa preto zrodila z hospodárskej, politickej a morálnej krízy. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že jej cieľom nie je iba vyviešť krajinu z demografickej krízy na základe záujmov, ale taktiež posilniť rodiny na základe hodnôt a morálky, podporovať ústretový prístup k rodine a zaistiť maďarským komunitám zameraným na rodinu ochranu v meniacom sa svete.

Maďarský model

Pri riešení hospodárskej krízy sme nechceli nasledovať hlavný prúd a v prípade demografie sme nemali takmer žiadne vzory a príklady. V rokoch nasledujúcich po roku 2010 sme museli vymyslieť a vybudovať maďarský model rodinnej politiky, ako ho poznáme dodnes.

Bez vládnej politiky zameranej na rodinu by sme sa dopúšťali chýb v dvoch ohľadoch. Na jednej strane by sme urobili chybu, keby sme nevzali do úvahy negatívne ekonomické a kultúrne dôsledky demografickej krízy. Bez prosperujúcich, omladzujúcich sa a silných komunít je Európa i Maďarsko v nej hospodársky i kultúrne odsúdené k zániku.

Na druhej strane by sme urobili chybu i vtedy, keby sme ignorovali túžby a potreby maďarskej komunity. Keď totiž postavíme rodinu do stredobodu vládnej politiky, nehľadáme len liek na pokles populácie, ale reagujeme aj na skutočné potreby maďarského ľudu. Maďarsko je národom s najväčším dôrazom na rodinu v Európe. V súčasnej dobe máme v Európe druhý najväčší podiel tých, kto si myslia, že ideálny by bol život v početnej rodine; deväť z desiatich Maďarov si myslí, že by sa mala podporovať pôrodnosť maďarských detí namiesto imigrácie; Maďari si najčastejšie v Európe myslia, že by sa mladým ľuďom malo pomáhať, aby mohli mať deti čo najskôr.

Podpora rodín je otázkou presadzovania zdravého rozumu a racionality. Účinná rodinná politika je nielen jednoznačne ekonomicky výhodná (ako to ukázalo Maďarsko), ale jej taktiež morálnou a etickou povinnosťou. Rodina je oporou komunity a dieťa je prínosom, ktorého blaho a prosperitu je treba podporovať.

Preto sa snažíme mladým Maďarom poskytnúť všetku pomoc, ktorá je k dispozícii, aby mohli mať deti, ktoré chcú, a zaistiť, aby rodiny, ktoré deti vychovávali, boli čo najlepšie zabezpečené. Pre to sme museli stanoviť určité zásady:

- Chceme zvrátiť demografický vývoj a spoliehať sa skôr na vnútorné zdroje než na imigráciu. Brusel a niektoré západoeurópske krajiny sa na problém pozerajú podľa jednoduchého matematického vzorca: nahraď klesajúci počet obyvateľov z oblastí, kde je problémom populačný rast. Namiesto toho, aby pochopili, prečo mladí Európania nechcú mať deti, volia si ľahšiu cestu.

- Taktiež v našom základnom zákone (ústave) sme zakotvili ochranu rodiny a dieťaťa; o značnú časť podpôr pre rodiny je možné si požiadať už od fetálneho veku.
- Spojenie rodinných podpôr s prácou. Nepodporujeme prístup založený na dávkach; cieľom je, aby rodičia chceli žiť pre svoje deti, a nie na úkor svojich detí. A vďaka úspešnej hospodárskej politike pre to zaisťujeme všetky možnosti, pretože nezamestnanosť klesla za desať rokov z 11 percent na 3,5 percenta.
- Oddelenie rodinnej politiky od sociálnej politiky. Je nesprávne si myslieť, že mať deti je spojené s rizikom chudoby. Snažíme sa o to, aby neexistovali žiadne finančné prekážky pre narodenie detí a aby sa narodením detí finančná situácia rodiny zlepšila.
- Postupné rozširovanie rodinných podpôr. Našou zásadou je neodoberať zo súčasných dávok, pretože mať deti je rozhodnutie na celý život, ktoré si vyžaduje stabilitu, predvídateľnosť a istotu. Či už kríza nastane alebo nie, na rodinách nešetríme. Nie je snáď lepšieho príkladu ako je program na budovanie bývania, ktorý sme spustili 1. januára 2021 v súvislosti s hospodárskou krízou spôsobenou epidémiou.
- Pri všetkých rozhodnutiach vlády je prvoradým hľadiskom posudzovanie záujmov rodín.
- Systém podpory rodín je rôznorodý a pomáha im vo všetkých životných situáciách.

Pevne veríme, že tento komplexný prístup má potenciál dlhodobo zvrátiť populačný trend. Kľúčové je dlhodobé hľadisko, pretože zvrátiť desaťročia trvajúce trendy trvá desiatky rokov.

Aby sme však mohli hovoriť o špecifickom maďarskom modeli, nestačia iba jasné teoretické úvahy. Je taktiež nutné, aby tento model bol schopný prinášať aj podstatné výsledky.

Za desať rokov sa nám podarilo vybudovať najkomplexnejší systém podpory rodín v Európe. Je dosť vypovedajúce, že v roku 2022 poskytneme trikrát viac finančných prostriedkov na podporu rodín než v roku 2010, a nemôžeme prehliadať ani skutočnosť, že to predstavuje 5 percent HDP, čo je takmer

dvojnásobok priemeru krajín OECD. Maďarský model sa vyznačuje taktiež jedinečnými opatreniami, ako je napríklad podpora na predpokladané rodičovstvo vo výške 10 miliónov forintov pre mladé manželské páry, ktorú mladí ľudia po narodení tretieho dieťaťa už nemusia splácať. Rodinám a mladým ľuďom je taktiež poskytovaná výrazná podpora prostredníctvom daňového systému. Vďaka zdaňovaniu rodinného typu neplatí rodina s tromi deťmi a s priemerným príjmom žiadnu daň z príjmu fyzických osôb, matky so štyrmi deťmi sú od dane z príjmu fyzických osôb oslobodené doživotne a od 1. januára 2022 sú od tejto dane oslobodení i mladí ľudia do 25 rokov.

Podporujeme rozvoj našich jasí, aby sme rodičom zaistili bezpečnosť ich detí a uľahčili im skĺbenie rodinného a pracovného života. Počet miest v jasliach sa od roku 2010 viac než zdvojnásobil. Program na budovanie bývania je významnou pomocou rodinám, ktoré sa chcú presťahovať do vlastného väčšieho bývania. Pri dvoch deťoch poskytujeme pôžičku vo výške 10 miliónov forintov s garantovanou úrokovou sadzbou do 3 percent a nevratnú podporu vo výške 2,6 miliónov forintov; zatiaľ čo početným rodinám poskytujeme pôžičku vo výške 15 miliónov forintov so zvýhodnenou úrokovou sadzbou a nevratnú podporu vo výške 10 miliónov forintov. Táto konštrukcia bola doplnená doposiaľ najväčším programom na budovanie bývania, ktorý poskytuje ďalšiu pomoc na rekonštrukciu bývania, nákup nehnuteľností a vybudovanie viacgeneračného bývania. Pri narodení dieťaťa znižujeme rodičom istinu ich hypotéky a pomáhame taktiež matkám odpustením študentských pôžičiek.

Zatiaľ nemôžeme povedať, že je všetko v najlepšom poriadku, ale od roku 2010 začal pozitívny proces a maďarským rodinám sa každým rokom otvára stále viac príležitostí. Dokonca aj údaje ukazujú, že sa uberáme správnym smerom:

- Od roku 2010 sme u nás zaznamenali najvyšší nárast pôrodnosti v Európe, ktorý svedčí o ochote mať deti (+ 24%) a dosiahli sme tak priemer EÚ, ktorý sa oproti roku 2010 naopak znížil. Pôrodnosť do roku 2020 dosiahla svojho 25-ročného maxima.
- Za posledných 10 rokov sa počet žien vo veku 20 až 39 rokov znížil o 261 tisíc, teda o 18 percent; preto je veľkým úspechom, že počet narodených detí je vďaka vyššej pôrodnosti vyšší (+ 2,1%) než v roku 2010.
- Od roku 2010 sme zaznamenali najvyšší nárast počtu sobášov v Európskej únii. Viac sobášov než v roku 2020 bolo u nás uzavretých

naposledy v roku 1986. Počet sobášov medzi rokmi 2010 a 2020 sa zdvojnásobil.

- Stále viac detí sa rodí v manželstve a stále viac ľudí sa rozhoduje pre početné rodiny.
- Miera rozvodovosti je na najnižšej úrovni za posledných šesť desaťročí. Je stále menej rozvodov v rodinách s deťmi.

Presadzovanie vládnej politiky zameranej na rodinu nespomalila ani kríza spôsobená epidemiou, a práve táto kríza ešte viac zvýšila potrebu poskytnúť rodinám istotu a predvídateľnosť. Preto sme sa napríklad rozhodli zaviesť 13. dôchodok, oslobodiť mladých ľudí do 25 rokov od dane z príjmu fyzických osôb, rozšíriť program pre budovanie bývania a zvýšiť príspevok na starostlivosť o deti v novorodeneckom veku, ktorý umožní matkám čerpať po dobu šiestich mesiacov viac peňazí než pred pôrodom. A ďalšie obdobie bude taktiež venované rodinám. Ak ekonomika v roku 2021 porástla aspoň o 5,5 percenta, vrátime pracujúcim maďarským rodinám daň z príjmu fyzických osôb, ktorú zaplatili v roku 2020.

Tento stav, v ktorom sa teraz nachádzame, sme dosiahli po desiatich rokoch presadzovania vládnej politiky ústretovej voči rodine. Doma sme položili základy, vytvorili rámec a dokázali, že tento model má potenciál na to, aby bol úspešný. Snáď môžeme taktiež s dostatočnou odvahou povedať, že maďarské rodiny sú na tom dnes lepšie než pred rokom 2010; že je dnes lepšie mať deti a zakladať rodiny v Maďarsku.

Príspevok bol pôvodne publikovaný v zborníku „Rodina jako středobod života zdravé společnosti“, ktorý vydala ako svoju publikáciu 3/2021 Společnost pro svatováclavská studia, z. s., www.ssszs.cz, a láskavo nám umožnila príspevok reprodukovať.

Ilustračné foto na obálke: Luana Azevedo, unsplash.com

BULLETIN IVPR

ročník 3 (2022)

Vydáva Inštitút pre výskum práce a rodiny,
Špitálska 25, 27, 812 41 Bratislava
IČO 308 47 451
ivpr@ivpr.gov.sk, www.ivpr.gov.sk
Vychádza 12 x ročne. NEPREDAJNÉ.
ISSN 2729-9767
EV 6041/22

Ďalšie informácie o IVPR získate na webových stránkach

www.ivpr.gov.sk